

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-304/94,

Europa Carton AG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Hampuri (Saksa), edustajinaan asianajajat Gerhard Wiedemann ja Wolfgang Kirchhoff, Düsseldorf, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi oikeudellisen yksikön virkamiehet Bernd Langeheine ja Richard Lyal ja sittemmin Lyal avustajanaan asianajaja Dirk Schroeder, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa c/o Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

- 1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista

26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen (jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

- 2 Päätöksen kohteena oleva tuote on kartonki. Päätöksessä mainitaan kolme kartonkityyppiä, joista käytetään nimityksiä GC-, GD- ja SBS-laatu.

- 3 GD-kartonkilaadun (jäljempänä GD-kartonki) sisäpinta on harmaa (uusiopaperia), ja tätä laatua käytetään yleensä muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden pakkauksiin.

- 4 GC-kartonkilaadun (jäljempänä GC-kartonki) pinta on valkoinen, ja tätä laatua käytetään yleensä elintarvikkeiden pakkauksiin. GC-kartonki on parempilaatuista kuin GD-kartonki. Aikana, jota päätös koski, näiden kahden tuotteen hintaero oli yleensä noin 30 prosenttia. Hyvälaatuista GC-kartonkia käytetään jossain määrin myös painotuotteisiin.

- 5 Täysin valkoisesta kartongista käytetään lyhennettä SBS (jäljempänä SBS-kartonki). Tällaisen kartongin hinta on noin 20 prosenttia korkeampi kuin GC-kartongin. Sitä käytetään elintarvikkeiden, kosmetiikan, lääkkeiden ja savukkeiden pakkauksiin, mutta se on pääasiallisesti tarkoitettu käytettäväksi painotuotteisiin.

- 6 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti,

että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

- 7 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.

- 8 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

- 9 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.

- 10 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

- 11 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetedoksi-
anto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla
kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.
- 12 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

- Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,
- Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huh-
tikuun loppuun,
- Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämistä vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaa edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

iv) Europa Carton AG:lle sakkoa 2 000 000 ecua;

— —”

- 13 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.
- 14 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents' Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.
- 15 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

- 16 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.
- 17 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.
- 18 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeeelle. Talousjaoston jäsenenä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.
- 19 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoidoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistujille.
- 20 Kantaja Europa Carton AG (jäljempänä Europa Carton) on paitsi kartongintuottaja myös suurin kartonginjalostaja (taiverasioiden valmistaja) Saksassa. Päätöksen mukaan se on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan vuoden 1986 puolivälistä

ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun. Se on osallistunut tiettyihin PC:n ja JMC:n kokouksiin.

Oikeudenkäyntimenettely

- 21 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 5.10.1994 jättämällään kannekirjelmällä.

- 22 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).

- 23 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustauskokoelmassa).

- 24 Ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi veloitettiin maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).

- 25 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomio-

istuimeen 8.1.1997 jättämällä kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

- 26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epäviralliseen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää huomautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.
- 27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.
- 28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä asian T-337/94 kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.
- 29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.
- 30 Edellä 26 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisten vaatimukset

31 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen 1 artiklan kahdeksannen ja yhdeksännen luetelmakohtan kantajan osalta,

— alentaa kantajalle päätöksen 3 artiklassa määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

32 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen 1 artiklan osittaista kumoamista koskeva vaatimus

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

33 Kantaja vetoaa kanneperusteeseen, jonka mukaan markkinaosuuksia ja kapasiteetteja koskenutta salaista yhteistyötä koskevat, sitä vastaan esitetyt väitteet ovat perusteettomia.

- 34 Kantaja täsmentää, että se on eräs pienimmistä taivekartongin tuottajista yhteisössä, että sillä on vain yksi kartonkikone ja että se on kaikkein suurin kartonginjalostaja (taiverasioiden valmistaja) Saksassa. Näin ollen sen markkinaosuus erityisesti Saksassa on pieni, ja se on oman kartonkitehtaansa tärkein asiakas. Viimeksi mainitun seikan vuoksi sillä on ollut vain passiivinen osuus PG Paperboardin toimielinten toiminnassa, ja sen osallistuminen seitsemään JMC:n kokoukseen (yhteensä 32:sta) ei aseta tätä toteamusta kyseenalaiseksi.
- 35 Kantajan mukaan se ei ole osallistunut sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joilla pyrittiin tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämiseen vakiotasolla, eikä toimituksia yhteisön markkinoilla koskeneisiin yhdenmukaistettuihin valvontatoimenpiteisiin.
- 36 Markkinaosuuksia koskenutta salaista yhteistyötä koskevan väitteen osalta kantaja väittää, ettei se ole koskaan ollut PWG:n jäsen ja ettei se ole koskaan kuulunut suuriin tuottajakonserneihin. Päätöksen mukaan (36, 37, 52, 56 ja 130 perustelukappale) markkinaosuuksia koskeneista järjestelyistä on kuitenkin sovittu PWG:hen osallistuneiden eli suurten tuottajakonsernien kesken. Komissio toteaa jopa, että markkinoiden jakamista koskeneet sopimukset ja erityisesti markkinaosuuksien jäädyttäminen koskivat pääasiallisesti jo luonteensakin vuoksi suuria tuottajia. Komissio toteaa lisäksi nimenomaisesti, etteivät pienet tuottajat olleet niissä mukana (57 perustelukappale), koska niille vain ilmoitettiin, että niiden tuli sopeuttaa oma käyttäytymisensä suurten tuottajien hinta ennen määrää-politiikkaan (58 perustelukappale).
- 37 Kapasiteetteja koskeneen salaisen yhteistyön osalta kantaja väittää päätökseen (69, 70, 71, 130 ja 131 perustelukappale) viitaten, että ainoastaan PWG:n jäseninä olleet yritykset osallistuivat yhdenmukaistettuun menettelytapaan, johon sisältyi tuotantoseisokkien koordinoitu järjestäminen.

- 38 Kantaja kiistää olleensa tietoinen siitä, että sen myötävaikutuksella olisi tehty kokonaissuunnitelma, johon salainen hintayhteistyö ja määrien valvontaa koskenut salainen yhteistyö kiinteästi liittyivät (ks. 116 perustelukappale).
- 39 Kantaja kiistää myös komission väitteen (päätöksen 116 perustelukappale), jonka mukaan mistään ei käy ilmi, että yritykset olisivat voineet valita ne kartellin osatekijät, joihin ne tahtoivat osallistua, ja että ne olisivat voineet olla osallistumatta muihin osatekijöihin.
- 40 Komissio vastaa, ettei kilpailusääntöjen rikkomista voida jakaa useaan toisistaan riippumattomaan rikkomiseen. Kantaja on ollut osallisena kilpailusääntöjen yhdessä rikkomisessa, joka muodostuu pääasiallisesti siitä, että tuottajat ovat useiksi vuosiksi liittyneet yhteen sellaisen lainvastaisen suunnitelman muodossa, jolla tavoiteltiin yhteistä päämäärää (päätöksen 116 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappaleet). Näin ollen jokainen yritys, jolle päätös on osoitettu, on syyllistynyt kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuudessaan, vaikkei se olisikaan osallistunut tai vaikkei sen olisi näytetty osallistuneen kartellin kaikkiin ilmenemis-
muotoihin.
- 41 Komissio arvioi, että salainen hintayhteistyö ja määrien valvonta olivat samaan kokonaissuunnitelmaan erottamattomasti kuuluvia osatekijöitä. Se ei kuitenkaan väitä, että salaista hintayhteistyötä voitaisiin tehdä vain markkinaosuuksia ja kapasiteetteja koskevien sopimusten yhteydessä. Hintakartelli ei pääsääntöisesti ole taloudellisesti kovinkaan tehokas silloin, kun siihen liittyy tarjonnan kasvua. Komissio päättelee tämän perusteella, että olisi virheellistä tehdä ero hintoja ja määriä koskeneiden sopimusten välillä, joista molemmista on tässä asiassa kiistatta kyse. Se, että sopimukset markkinaosuuksista ja määrien valvonnasta koskivat pääasiallisesti suuria tuottajia, ei vaikuta komission arvioon, koska kaikille kartelliin osallistuneille oli vakuutettu, että osallistujien toimenpiteiden vuoksi tarjonta ei merkittävästi kasva. Toisin sanoen kaikki yritykset olivat hintojen ja määrien keskinäisen riippuvuuden vuoksi tietoisia siitä, että kartellin menestys riippui myös määrien valvonnasta.

- 42 Kantajan perustelu, jonka mukaan sillä ei ollut aktiivista osuutta kartellissa on näin ollen komission käsityksen mukaan perusteeton. Kantaja on nimittäin osallistunut sellaisten strategioiden kehittämiseen, joilla pyrittiin yhteisiin ja yhdenmukaisiin hintoihin koko alalla, osallistumalla säännöllisesti ja useita kertoja JMC:n kokouksiin (seitsemän osallistumista on näytetty toteen); JMC:n toimintaa on kuvattu päätöksessä (44 perustelukappale), eikä tätä kuvausta ole riitautettu. Niinpä JMC:ssä käydyt keskustelut koskivat väistämättä myös kysymyksiä määrien valvonnasta ja markkinoiden jakamisesta. Kantajaa vastaan esitettyä väitettä voidaan siten perustella jo pelkästään kantajan säännöllisellä osallistumisella näihin kokouksiin, ja tämä osallistuminen merkitsee sitä, että koska vastaväitteiden tueksi ei ole esitetty mitään näyttöä, kantaja on hyväksynyt tehdyt sopimukset (asia T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-867, 56 kohta sekä 66 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 43 Osallistumalla JMC:n kokouksiin sekä eri hinta-aloitteisiin kantaja on osoittanut selkeästi hyväksyvänsä kartellin tavoitteet. Vaikka kantaja olisikin käyttäytynyt passiivisesti, se on joka tapauksessa edesauttanut kilpailusääntöjen rikkomista (asia 19/77, Miller v. komissio, tuomio 1.2.1978, Kok. 1978, s. 131, 18 kohta ja yhdistetyt asiat 32/78 ja 36/78—82/78, BMW Belgium ym. v. komissio, tuomio 12.7.1979, Kok. 1979, s. 2435, 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 44 Se, että kantaja ei ehkä ole osallistunut kaikkiin määrien valvontatoimiin, ei vaikuta tähän tilanteeseen, sillä nämä lähinnä suuria tuottajia koskeneet toimenpiteet hyödyttivät kaikkia kartelliin osallistuneita, koska niitä ei voida erottaa hintojen vahvistamiseen liittyvistä kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöistä ja koska kaikkien tuottajien osallistuminen hinta-aloitteisiin varmisti kartellin menestyksen (asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 267 kohta ja asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 272 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 45 Päätöksen 1 artiklan mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat muun muassa ”sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunkin kansallisena valuuttana” ja ”suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä”, ”saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa” ja ”toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen”; tämä osallistuminen on kantajan osalta kestänyt vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun.
- 46 Tästä seuraa, että päätöksen mukaan kukin päätöksen 1 artiklassa mainituista yrityksistä on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla yhteen ainoaan rikkomiseen, joka muodostuu kolmea eri asiaa koskeneesta mutta samaa päämäärää tavoitelleesta salaisesta yhteistyöstä. Näitä yhteistyön muotoja on pidettävä niinä osatekijöinä, joista kokonaiskartelli muodostuu.
- 47 Kantaja ei kiistä salaiseen hintayhteistyöhön osallistumistaan eikä todetun rikkomisen kestoja omalta osaltaan. Se myöntää lisäksi osallistuneensa seitsemään JMC:n kokoukseen 13.1.1988 ja huhtikuun 1991 välisenä aikana. Se myöntää vielä osallistuneensa myös joihinkin PC:n kokouksiin.
- 48 Nämä seikat huomioon ottaen on tarkistettava, onko komissio näyttänyt kantajan osallistuneen kahteen muuhun kokonaiskartellin muodostavaan osatekijään eli seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ja markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.

Kantajan osallistuminen seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön

- 49 Päätöksen mukaan PWG:n kokouksissa edustettuina olleet yritykset ovat osallistuneet vuoden 1987 lopusta alkaen koneiden seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön, ja seisokkeja on tosiasiallisesti toteutettu vuodesta 1990 alkaen.
- 50 Päätöksen 37 perustelukappaleen kolmannesta kohdasta ilmenee, että PWG:n varsinainen tehtävä Storan mukaan oli ”keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista ja kapasiteeteista ja harjoittaa niiden osalta yhteistoimintaa”. Viitaten ”PWG:ssä vuonna 1987 teh[tyyn] sopimuks[een]” (52 perustelukappaleen ensimmäinen kohta) komissio toteaa, että sillä pyrittiin nimenomaan ”vakaan tarjontatason” säilyttämiseen (58 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).
- 51 Siitä, mikä oli PWG:n osuus toimitusten valvontaa koskeneessa salaisessa yhteistyössä, jolle tunnusomaista oli koneiden seisokkiaikojen tarkastelu, päätöksessä todetaan, että tällä PG Paperboardin toimitelmällä oli ratkaiseva osuus seisokkien toteuttamisessa, koska vuodesta 1990 lähtien tuotantokapasiteetti kasvoi ja kysyntä väheni; päätöksessä todetaan seuraavaa: ”— — vuoden 1990 alussa tärkeimmät tuottajat — — katsoivat hyödylliseksi sopia PWG:ssä siitä, että seisokit ovat tarpeen. Suuret tuottajat tajusivat, etteivät ne voineet kasvattaa kysyntää laskemalla hintoja ja että tuotannon jatkaminen täydellä kapasiteetilla vain johtaisi hintojen laskuun. Se, kuinka pitkät seisokit olivat tarpeen tarjonnan ja kysynnän tasapainon palauttamiseksi, voitiin teoriassa laskea kapasiteettiraporttien perusteella — — ” (päätöksen 70 perustelukappale).
- 52 Päätöksessä todetaan lisäksi seuraavaa: ”PWG ei kuitenkaan muodollisesti määrännyt kullekin tuottajalle seisokkiaikaa. Storan mukaan sellaisen koneiden seisokkiaikojen koskevan koordinoitun suunnitelman laatimisessa, joka olisi kattanut kaikki

tuottajat, ilmeni käytännön vaikeuksia. Stora toteaa, että tämän vuoksi käytössä oli vain 'löyhä kannustusjärjestelmä'" (päätöksen 71 perustelukappale).

- 53 On korostettava, että Stora on toisessa ilmoituksessaan (väitetiedoksiannon liite 39, 24 kohta) todennut seuraavaa: "Sillä, että PWG päätti alkaa noudattaa hinta ennen määrää -politiikkaa, ja sillä, että yhdenmukaisten hintojen järjestelmä otettiin vähittäin käyttöön vuodesta 1988 alkaen, PWG:n jäsenet myönsivät, että seisokit olivat välttämättömiä näiden hintojen säilyttämiseksi kysynnän kasvun heikentyessä. Tuottajat eivät olisi ilman seisokkeja pystyneet säilyttämään sovittuja hintatasoja ylikapasiteetin kasvaessa."
- 54 Ilmoituksensa seuraavassa kohdassa Stora toteaa seuraavaa: "Kartonkiteollisuus pystyi vuosina 1988 ja 1989 toimimaan käytännöllisesti katsoen täydellä kapasiteetilla. Muut kuin tavanomaiset kunnossapito- ja lomaseisokit osoittautuivat välttämättömiksi vasta vuodesta 1990 alkaen. — — Tilausten vähentyessä oli lopulta turvaututtava seisokkeihin hinta ennen määrää -politiikan säilyttämiseksi. Kultakin tuottajalta (tuotannon ja kulutuksen tasapainon varmistamiseksi) edellytetty seisokkiaika voitiin laskea kapasiteettiraporttien perusteella. PWG ei muodollisesti määrännyt noudatettavia seisonta-aikoja, vaikka olemassa olikin löyhä kannustusjärjestelmä — — ."
- 55 Komissio perustaa päätelmänsä myös väitetiedoksiannon liitteeseen 73, joka on 28.12.1988 päivätty markkinatilannetta koskeva luottamuksellinen muistio, jonka Mayr-Melnhof-konsernin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksasta (Katzner) oli osoittanut Mayr-Melnhofin toimitusjohtajalle (Gröller) Itävaltaan.
- 56 Tämän asiakirjan, jota lainataan päätöksen 53—55 perustelukappaleessa, mukaan "toimitusjohtajaryhmän" (Präsidentenkreis) tiiviimpi yhteistyö, josta oli päätetty

vuonna 1987, oli tehnyt joistakin ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä”. Mayr-Melnhof on tulkinut ilmaisua ”toimitusjohtajaryhmä” siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2 a kohta); tätä tulkintaa ei ole syytä käsitellä tässä yhteydessä.

57 Ne syyt, joiden perusteella kyseisen muistion laatija piti muistiota laatiessaan Mayr-Melnhofia ”häviäjänä”, ovat tärkeitä todisteita PWG:n kokouksiin osallistuneiden välisestä seisokkeja koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.

58 Muistion laatija nimittäin toteaa seuraavaa:

”4) Tällä kohtaa asianosaisten käsitykset siitä, mihin tavoitteeseen on pyrittävä, alkavat poiketa toisistaan.

c) Koko myyntihenkilöstö ja Euroopan myyntiedustajat on vapautettu määräbudjeteistaan, ja on noudatettu ankaraa, lähestulkoon poikkeuksetonta hintapolitiikkaa (työntekijämme eivät ole aina ymmärtäneet muuttunutta asennettamme markkinoihin — aikaisemmin vaadittiin pelkästään määriä ja nyt ainoastaan hintakuria silläkin uhalla, että koneet joudutaan seisauttamaan).”

59 Mayr-Melnhof väittää (väitetiedoksiannon liite 75), että edellä lainattu kappale koskee ainoastaan yrityksen sisäistä tilannetta. Kun tätä otetta analysoidaan ottaen huomioon muistio yleisemmin, osoittautuu, että siinä on kyse ”toimitusjohtajaryhmässä” päätetyn ankaran politiikan täytäntöönpanosta myyntihenkilöstön tasolla.

Tämän asiakirjan on tulkittava osoittavan, että vuoden 1987 sopimukseen osallistuneet, toisin sanoen ainakin PWG:n kokouksiin osallistuneet, kiistattomasti ovat arvioineet sitä, mikä vaikutus heidän hyväksymällään politiikalla on siinä tapauksessa, että sitä noudatetaan ankarasti.

- 60 Edellä esitetyn perusteella on katsottava komission näyttäneen toteen, että PWG:n kokousten osanottajat ovat osallistuneet tuotantoseisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.
- 61 Päätöksen mukaan JMC:n kokouksiin osallistuneet yritykset, muun muassa kantaja, ovat samoin osallistuneet tähän salaiseen yhteistyöhön.
- 62 Tältä osin komissio toteaa erityisesti seuraavaa:

”Sen ohella, että käytössä oli Fidesin hallinnoima, yhdistettyjä lukuja tuottava järjestelmä, noudatettiin myös käytäntöä, jossa kukin tuottaja paljasti kilpailijoilleen tilauskantansa suuruuden JMC:n kokouksissa.

Tilauksia koskevista tiedoista työpäiviksi muunnettuina oli hyötyä seuraavissa tilanteissa:

— päätettäessä, oliko tilanne suotuisa yhdenmukaistetun hinnankorotuksen toteuttamiselle,

— määritettäessä sitä, kuinka paljon seisokkeja tarvitaan tarjonnan ja kysynnän välisen tasapainon pysyttämiseksi — —”(päättöksen 69 perustelukappaleen kolmas ja neljäs kohta).

63 Komissio toteaa lisäksi seuraavaa:

”Epäviralliset pöytäkirjat kahdesta JMC:n kokouksesta, jotka pidettiin tammi-kuussa 1990 (84 perustelukappale) ja syyskuussa 1990 (87 perustelukappale), sekä muut asiakirjat (94 ja 95 perustelukappale) vahvistavat — —, että PG Paperboardissa suuret tuottajat pitivät pienemmät kilpailijansa jatkuvasti ajan tasalla suunnitelmistaan toteuttaa lisäseisokkeja hintojen laskun välttämiseksi” (päättöksen 71 perustelukappaleen kolmas kohta).

64 JMC:n kokouksia koskevat asiakirjatodisteet (väitetiedoksiannon liitteet 109, 117 ja 118) vahvistavat, että yhdenmukaistettujen hinnankorotusten valmistelua koskeneiden keskustelujen yhteydessä keskusteltiin myös seisokeista. Väitetiedoksiannon liitteessä 118 eli Renan muistiinpanoissa 6.9.1990 pidetystä JMC:n kokouksesta mainitaan erityisesti hinnankorotusten määrät useiden maiden osalta, tulevien korotusilmoitusten päivämäärät sekä useiden tuottajien tilauskantojen suuruus työpäivinä. Asiakirjan laatija toteaa tiettyjen valmistajien ennakoivan seisokkeja, mikä on ilmaistu esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Kopparfors 5—15 days
5 /9 will stop for five days”.

- 65 Vaikkei väitetiedoksiannon liitteissä 117 ja 109 ole tietoja, jotka välittömästi koskisivat suunniteltuja seisokkeja, niistä kuitenkin ilmenee, että 6.9.1989 ja 16.10.1989 pidetyissä JMC:n kokouksissa keskusteltiin tilauskantojen ja uusien tilausten tilasta.
- 66 Kun nämä asiakirjat luetaan yhdessä Storan ilmoitusten kanssa, ne ovat riittävä näyttö JMC:n kokouksissa edustettuina olleiden tuottajien osallistumisesta seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön. Salaiseen hintayhteistyöhön osallistuneet yritykset väistämättä tiesivät, että tilauskantojen ja uusien tilausten tilan tarkastelun ja mahdollisia seisokkeja koskevien keskustelujen tarkoituksena ei ollut pelkästään sen määrittäminen, oliko markkinatilanne suotuisa yhdenmukaistetulle hinnankorotukselle, vaan myös sen määrittäminen, olivatko tehtaiden seisokit välttämättömiä sen estämiseksi, että ylitarjonta saattaisi vaarantaa sovitun hintatason. Erityisesti väitetiedoksiannon liitteestä 118 ilmenee, että 6.9.1990 pidettyyn JMC:n kokoukseen osallistuneet sopivat lähiaikoina tapahtuvasta hinnankorotuksesta, vaikka useat tuottajat olivat ilmoittaneet valmistautuvansa tuotannon pysäyttämiseen. Markkinatilanne oli näin ollen sellainen, että tulevan hinnankorotuksen tehokas toteuttaminen erittäin todennäköisesti edellytti (lisä)seisokkeja; seuraus, jonka valmistajat siis ainakin epäsuorasti hyväksyivät.
- 67 Tällä perusteella on — ilman että olisi tarpeen tutkia muita komission päätöksessään esiin tuomia todisteita (väitetiedoksiannon liitteet 102, 113, 130 ja 131) — katsottava komission näyttäneen toteen, että JMC:n kokouksiin ja salaiseen hintayhteistyöhön osallistuneet yritykset ovat osallistuneet seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.
- 68 Kantajan on siis katsottava osallistuneen seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.

Kantajan osallistuminen markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön

- 69 Kantaja kiistää osallistuneensa markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön kiistämättä kuitenkaan päätökseen sisältynyttä toteamusta, jonka mukaan PWG:n kokouksiin osallistuneet tuottajat ovat tehneet sopimuksen ”Länsi-Euroopan tärkeimpien tuottajien senhetkisten markkinaosuuksien ’jäädymisestä’ sekä siitä, että uusia asiakkaita ei saanut yrittää hankkia eikä senhetkistä markkina-asemaa parantaa aggressiivisella hintapolitiikalla” (52 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).
- 70 Näin ollen on syytä korostaa, että niiden yritysten osalta, jotka eivät ole osallistuneet PWG:n kokouksiin, komissio toteaa seuraavaa:

”Vaikka JMC:n kokouksiin osallistuneet pienemmät kartongintuottajat eivät olleet mukana PWG:ssä markkinaosuuksista käydyissä yksityiskohtaisissa keskusteluissa, niille annettiin kuitenkin niiden kaikkien hyväksymän ’hinta ennen määrää’ -politiikan yhteydessä täysi tieto tärkeimpien tuottajien yleisestä yhteisymmärryksestä ’vakaan tarjontatason’ säilyttämiseksi ja epäilemättä myös siitä, että näiden pienempien tuottajien oli sopeutettava oma käyttäytymisensä tähän sopimukseen” (päättöksen 58 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

- 71 Vaikkei sitä nimenomaisesti todetakaan päätöksessä, komissio vahvistaa tältä osin oikeaksi Storan ilmoituksen, jossa todetaan seuraavaa:

”Niille muille tuottajille, jotka eivät osallistuneet PWG:hen, ei yleensä tiedotettu markkinaosuuksia koskeneiden keskustelujen yksityiskohdista. Hinta ennen määrää -politiikan yhteydessä, johon ne osallistuivat, niiden on kuitenkin täytynyt

saada tietää suurten tuottajien yhteisymmärryksestä sen suhteen, ettei hintataso saanut vaarantua sen takia, että tarjonta pysyy vakiotasolla.

Niiden tuottajien, jotka eivät osallistuneet PWG:hen, osuudet GC-laadun tarjonasta olivat kuitenkin niin merkityksettömiä, ettei sillä, osallistuivatko ne markkinaosuuksia koskeneeseen yhteisymmärrykseen vai eivät, ollut käytännöllisesti katsoen mitään vaikutusta mihinkään suuntaan” (väitetiedoksiannon liite 43, 1.2 kohta).

- 72 Storan tavoin komissio perustaa käsityksensä olettamaan, jonka mukaan suorien todisteiden puuttuessa on katsottava, että niiden yritysten, jotka eivät osallistuneet PWG:n kokouksiin mutta joiden on näytetty hyväksyneen ne muut rikkomisen muodostavat osatekijät, jotka on mainittu päätöksen 1 artiklassa, on täytynyt tietää markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.
- 73 Tällaista päättelyä ei voida hyväksyä. Komissio ei ensinnäkään tuo esiin mitään todistetta, jolla voitaisiin näyttää toteen, että yritykset, jotka eivät osallistuneet PWG:n kokouksiin, olisivat hyväksyneet yleisen yhteisymmärryksen, jonka mukaan muun muassa tärkeimpien tuottajien markkinaosuudet jäädytettiin. Tältä osin väitetiedoksiannon liite 73 kylläkin on todiste, joka vahvistaa oikeiksi Storan ilmoitukset, jotka koskevat yhtäältä ”toimitusjohtajaryhmään” hyväksytyjen yritysten välistä salaista yhteistyötä markkinaosuuksien osalta ja toisaalta salaista yhteistyötä seisokkien osalta (ks. edellä 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Mikään muu todiste ei kuitenkaan vahvista oikeaksi sitä komission väitettä, jonka mukaan PC:n oli tarkoitus muun muassa keskustella markkinaosuuksia koskevasta salaisesta yhteistyöstä ja tuotantomäärien säätelystä. Väitetiedoksiannon liitteessä 73 käytetyn ilmaisun ”toimitusjohtajaryhmä” (Präsidentenkreis) ei siis voida Mayr-Melnhofin selityksistä huolimatta tulkita viittaavan muihin toimielimiin kuin PWG:hen. Tästä seuraa, ettei kantajan voida katsoa hyväksyneen yleistä yhteisymmärrystä PC:n kokouksiin osallistumisensa vuoksi.

- 74 Toiseksi pelkästään se seikka, että mainitut yritykset ovat osallistuneet salaiseen hintayhteistyöhön ja seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön, ei vielä todista niiden samalla osallistuneen markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön. Tältä osin on todettava, että markkinaosuuksia koskeva salainen yhteistyö ei — toisin kuin mitä komissio näyttää väittävän — luonteensa puolesta väistämättä liity hintoja ja/tai seisokkeja koskevaan salaiseen yhteistyöhön. Riittää, kun todetaan, että PWG:ssä kokoontuneiden tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä pyrittiin päätöksen mukaan (pätöksen 52 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappaleet) säilyttämään markkinaosuudet vakaalla tasolla — niitä joskus muuttaen — myös silloin, kun markkina-tilanne ja erityisesti tarjonnan ja kysynnän välinen tasapaino olivat sellaiset, ettei minkäänlainen tuotannon säätely ollut tarpeen sovittujen hinnankorotusten tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi. Tästä seuraa, että mahdollinen osallistuminen hintoja ja/tai seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ei vielä todista, että ne yritykset, jotka eivät osallistuneet PWG:n kokouksiin, olisivat välittömästi osallistuneet markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön tai että ne olisivat tienneet siitä tai että niiden olisi väistämättä pitänyt tietää siitä.
- 75 Kolmanneksi on todettava, että päätöksen 58 perustelukappaleen toisessa ja kolmannessa kohdassa komissio vetoaa lisätodisteena kyseisen väittämän paikkansapitävyydestä väitetiedoksiannon liitteeseen 102 eli Renalta löydettyihin muistiinpainoihin, jotka päätöksen mukaan koskevat 3.10.1988 pidettyä Nordic Paperboard Instituten (jäljempänä NPI) ylimääräistäkokousta. Tältä osin riittää, kun todetaan, ettei kantaja ollut NPI:n jäsen ja ettei tässä asiakirjassa olevaa viittausta seisokkien toteuttamisen mahdolliseen tarpeellisuuteen voida edellä todetuista syistä pitää näyttönä markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.
- 76 Jotta komissio voisi katsoa, että kukin niistä yrityksistä, joita tämänkaltaisessa päätöksessä tarkoitetaan, olisi määrätynä aikana vastuussa kokonaiskartellista, sen on näytettävä toteen, että kukin niistä on joko ollut mukana hyväksymässä sellaista kokonaissuunnitelmaa, joka kattaa kartellin muodostavat osatekijät, tai kyseisenä aikana osallistunut välittömästi kaikkiin näihin osatekijöihin. Yrityksen voidaan myös katsoa olevan vastuussa kokonaiskartellista, vaikka näytettäisiin toteen, että se on välittömästi osallistunut ainoastaan johonkin tai joihinkin tämän kartellin muodostaviin osatekijöihin, jos yritys tiesi tai sen piti väistämättä tietää yhtäältä,

että se salainen yhteistyö, johon se osallistui, kuului kokonaissuunnitelmaan, ja toisaalta, että tämä kokonaissuunnitelma kattoi kaikki ne osatekijät, joista kartelli muodostui. Jos tilanne on tämä, se, ettei kyseinen yritys osallistunut välittömästi kaikkiin kokonaiskartellin muodostaviin osatekijöihin, ei poista sen vastuuta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Tämä seikka voidaan kuitenkin ottaa huomioon arvioitaessa sen osalta todetun rikkomisen vakavuutta.

- 77 Tässä asiassa on todettava, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kantaja tiesi tai sen piti väistämättä tietää, että sen oma kilpailusääntöjä rikkova toiminta kuului kokonaissuunnitelmaan ja että tämä kokonaissuunnitelma kattoi salaisen hintayhteistyön ja seisokkeja koskeneen salaisen yhteistyön, joihin kantaja on tosiasiallisesti osallistunut, lisäksi myös tärkeimpien tuottajien välisen markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön.
- 78 Päätöksen 1 artiklan kahdeksas luetelmakohta, jonka mukaan kantaja on osallistunut sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden tavoitteena oli ”tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttäminen vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa”, on siten kumottava kantajan osalta.

Sakon alentamista koskeva vaatimus

Kanneperuste, joka koskee yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista sakkojen yleisestä tasosta päätettäessä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 79 Kantajan mukaan sakon määrä ei ole asianmukainen. Komissio ei ole noudattanut sakkopolitiikassa sovellettavaa yhdenvertaisuusperiaatetta

määrätessään perustason, joka selvästi ylittää muissa tapauksissa sovelletun.

80 Kantaja väittää, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin onkin hyväksynyt sakkopoliitiikkaa voitavan periaatteessa ankaroittaa (yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 108 kohta) sakkojen tason korottamisen olisi perustuttava komission yleisen politiikan muutokseen. Kantaja tukee perustelujaan vetoamalla sakkoa kyseisten kartonkialan yritysten liikevaihdosta laskettaessa käytettyyn perusprosenttiin. Se oli 7,5 prosenttia ja ylitti yli 50 prosentilla aiemmissa asioissa käytetyt perusprosentit (ks. mm. asia T-43/92, *Dunlop Slazenger* v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 174 kohta). Komissio on kantajan mukaan EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyssä komission päätöksessä 94/815/EY (IV/33.126 ja 33.322 — *Sementti*; EYVL L 343, s. 1) käyttänyt 4: ä prosenttia kyseisten yritysten yhteisön sementtialalla saamasta liikevaihdosta ja todennut samalla kyseessä olleen erityisen vakavan kilpailusääntöjen rikkomisen, minkä vuoksi huomattavat sakot ovat perustellut, ja kilpailusääntöjen rikkomisen kestäneen noin kymmenen vuotta. Komission politiikka sakkoja vahvistettaessa on siten epäyhtenäistä ja ristiriidassa yhdenvertaista kohtelua koskevan yhteisön periaatteen kanssa.

81 Eri aloilla toimivien yritysten erilaista kohtelua on joka tapauksessa perusteltava päätöksessä esitettävillä objektiivisilla syillä.

82 Komissio vastaa, ettei se ole velvollinen ilmoittamaan muuttaneensa yleistä sakkopoliitiikkaansa sakkojen tasoa nostessaan (em. asia *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomion 109 kohta).

- 83 Noin 7,5 prosenttia kyseessä olevien yritysten liikevaihdon asianomaisesta osasta on tässä asiassa täysin kohtuullinen summa, kun otetaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus (asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1021, 386 kohta). Komissio ei ole velvollinen perustamaan päätöstään aina samoihin muuttujiin määrätessään seuraamuksia perustamissopimuksen 85 artiklan määräysten rikkomisista.
- 84 Väitetiedoksiannon saadessaan kantaja on lisäksi ollut tietoinen komission aikomuksesta tehostaa sakkojen varoittavaa vaikutusta, mistä ilmoitettiin XXI kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessa (139 kohta). Kantajan ja muiden kyseessä olevien yritysten on samoin täytynyt olla täysin tietoisia siitä, että niille määrätään huomattavat sakot, koska ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehty komission päätös 86/398/ETY (IV/31.149 — Polypropeenin; EYVL L 230, s. 1, jäljempänä polypropeenipäätös) oli julkaistu ennen sen ajanjakson alkamista, joka otettiin riidanalaisessa päätöksessä huomioon sakkoja laskettaessa. Komissio muistuttaa tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen katsoneen, että niille yrityksille, joille polypropeenipäätös oli osoitettu, määrättyjen sakkojen yleinen taso oli täysin perusteltu kyseisen asian olosuhteet huomioon ottaen (em. asia Rhône-Poulenc v. komissio, tuomion 164 kohta).
- 85 Komissio katsoo vielä, ettei viittauksella määrättyjen sakkojen kokonaismäärään ole merkitystä, sillä tämä määrä vaihtelee kyseessä olevien yritysten lukumäärän ja niiden liikevaihdon mukaisesti.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 86 Asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään

1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Sakon suuruutta määrättäessä otetaan huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

- 87 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (päätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (päätöksen 168 perustelukappale):

”— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.”

88 Lisäksi on kiistatonta, että sakot, joiden perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, on määrätty sen mukaan, onko yritysten katsottu olleen kartellin ”johtajia” vai sen ”rivijäseniä”.

89 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyypisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. em. asia *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomion 105—108 kohta ja em. asia *ICI* v. komissio, tuomion 385 kohta).

- 90 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti polypropeenipäätös, joka komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrittäessä. Sellaisten toimenpiteiden toteuttaminen, joilla pyrittiin peittelemään salaisen yhteistyön olemassaoloa, osoittaa, että kyseiset yritykset olivat täysin tietoiset toimintansa lainvastaisuudesta. Näin ollen komissio on voinut ottaa huomioon nämä toimenpiteet arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, sillä ne olivat erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista ja sille luonteenomaisia aiemmin todettuihin rikkomisiin verrattuna (ks. jäljempänä 150—154 kohta).
- 91 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkää kestoa ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.
- 92 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi.
- 93 Kun komissio tässä asiassa vahvisti sakkojen yleisen tason, se ei poikennut aikaisemmasta päätöskäytännöstään sillä tavalla, että sen olisi pitänyt perustella kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta koskeva arviointi selvemmin (ks. mm. asia 73/74, *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique* ym. v. komissio, tuomio 26.11.1975, Kok. 1975, s. 1491, 31 kohta).
- 94 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee sakon perustan ainakin osittaista puuttumista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 95 Kantaja katsoo, että sakon määrää vahvistettaessa on otettava huomioon, ettei se osallistunut seisokkeja ja markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön (ks. edellä 33—39 kohta).
- 96 Lisäksi huomioon olisi otettava sen komission väitteen virheellisyys, jonka mukaan kartellin menestys markkinoilla oli ollut erittäin hyvä. Komissio on sitä paitsi itse oikaissut viimeksi mainittua väitettä ja todennut, että tiettyjä PWG:n jäseniä oli moitittu (päätöksen 59 perustelukappale) ja että suuret tuottajat olivat kasvattaneet markkinaosuuksiaan huolimatta määriä koskeneesta salaisesta yhteistyöstä, jota komissio väittää tehdyn (60 perustelukappale). Sillä, että komissio pitää tietyille PWG:n jäsenille osoitettuja moitteita seuraamuksina, ei voida kuitenkaan sulkea pois sitä, että kyseiset tuottajat toimivat laajalti omien etujensa mukaisesti ja että kartelli ei tämän vuoksi toiminut.
- 97 Komissio viittaa omiin perusteluihinsa (ks. edellä 40—44 kohta) siltä osin kuin kyse on kantajan täydestä ja täydellisestä osallistumisesta kilpailusääntöjen yhteen rikkomiseen.
- 98 Kartellin menestyksen osalta komissio toteaa, että hinnat ja markkinaosuudet olisivat kehittyneet täysin eri tavalla ilman näitä salaisessa yhteistyössä tehtyjä sopimuksia. Komission mukaan on siten syytä hylätä kantajan väite siitä, että kartelli olisi toiminut vain epätäydellisesti, sillä seuraamusten olemassaolo ja se, että tietyt suuret tuottajat kasvattivat markkinaosuuksiaan, ei merkitse sitä, että asia olisi toisin.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 99 Kuten jo todettiin (ks. edellä 77 kohta), komissio ei ole näyttänyt toteen, että kantaja olisi osallistunut markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.
- 100 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi täyden toimivaltansa nojalla kuitenkin, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkominen, johon kantaja on syyllistynyt, on kuitenkin niin vakava, ettei sakkoa ole syytä alentaa.
- 101 Tältä osin on todettava, ettei kantaja ole osallistunut PWG:n kokouksiin ja että sen ei siten ole seuraamusta määrättäessä katsottu olleen kartellin ”johtaja”. Koska kantaja ei ole ollut — komission sanamuotoa käyttäen — kartellin ”vetäjä” (päättöksen 170 perustelukappaleen ensimmäinen kohta), sen osalta käytetty sakon taso on ollut 7,5 prosenttia vuonna 1990 kartonkialalta yhteisössä saadusta liikevaihdosta. Tämä sakkojen yleinen taso on perusteltu (ks. edellä 86 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 102 Vaikka komissio onkin katsonut virheellisesti, että yrityksille, jotka eivät olleet edustettuina PWG:ssä, annettiin ”täysi tieto” markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä (58 perustelukappaleen ensimmäinen kohta), päätöksestä itsestään kuitenkin ilmenee, että nimenomaan PWG:ssä kokoontuneet yritykset harjoittivat yhteistoimintaa markkinaosuuksien ”jäädättämisen” osalta (mm. 52 perustelukappale) ja että niiden tuottajien markkinaosuuksista, jotka eivät ole olleet edustettuina kokouksissa, ei ole keskusteltu. Kuten komissio on todennut päätöksen 116 perustelukappaleen toisessa kohdassa, ”markkinoiden jakamista (erityisesti 56 ja 57 perustelukappaleessa kuvattua markkinaosuuksien jäädättämistä) koskeneet sopimukset koskivat luonteensakin puolesta pääasiallisesti suuria tuottajia”. Markkinaosuuksia koskenut salainen yhteistyö, johon kantajan on virheellisesti katsottu osallistuneen, on komission mukaan ollut vain liitännäistä suhteessa varsinkin salaiseen hintayhteistyöhön.

- 103 Kantajan väite, jonka mukaan kartelli ei ole menestynyt markkinoilla erityisen hyvin, liittyy komission arvioon, jonka mukaan ”kartelli on pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa” (päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemäs luetelmakohta). On kiistatonta, että tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.
- 104 Kantajan perustelut on kuitenkin ymmärrettävä siten, että kantaja ei kiistä komission arviota salaisen hintayhteistyön vaikutuksista. Kantaja nimittäin väittää, että kartongin ostajana yhdenmukaistettujen hinnankorotusten vaikutukset ovat kohdistuneet siihen (ks. jäljempänä 132 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Lisäksi kantajan tämän kanneperusteen tueksi esittämät perustelut ja viittaukset koskevat yksinomaan markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön vaikutuksia.
- 105 Näin ollen kantajan perustelut on ymmärrettävä siten, että kantaja kiistää markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön onnistuneen pääasiallisesti saavuttamaan tavoitteensa.
- 106 Päätöksestä kuitenkin ilmenee, että tavoitteiden saavuttamista pääosin koskeva toteamus perustuu suurimmaksi osaksi salaisen hintayhteistyön vaikutuksiin. Näitä vaikutuksia eritellään päätöksen 100—102, 115 ja 135—137 perustelukappaleessa, mutta sitä, onko markkinaosuuksia ja seisokkeja koskeneella salaisella yhteistyöllä ollut vaikutuksia markkinoihin, ei sitä vastoin tarkastella erikseen.
- 107 Komissio ei markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta väitä, että PWG:n kokouksiin osallistuneet yritykset olisivat tavoitelleet markkinaosuuksiensa ehdotonta jäädyttämistä. Päätöksen 60 perustelukappaleen toisen kohdan mukaan markkinaosuuksia koskenut sopimus ei ollut muuttumaton, vaan ”sitä muutettiin ja siitä neuvoteltiin uudelleen aika ajoin”.

108 Tästä seuraa, että kantajan väite ei ole perusteltu.

109 Edellä esitetyn perusteella kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee väärän liikevaihdon huomioon ottamista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

110 Kantaja korostaa, että komissio on kunkin yrityksen sakkoa määrätessään ottanut huomioon yrityksen aseman alalla (koko, tuotevalikoima, markkinaosuus, konsernin liikevaihto ja liikevaihto kartonkialalla) (päättöksen 169 artiklan ensimmäisen kohdan kolmas luetelmakohta).

111 Kantajan osalta väitetiedoksiantoon liitetyistä yrityskohtaisista tiedoista ilmenee, että kantajan liikevaihto ja (liikevaihdon perusteella laskettu) markkinaosuus on määritelty siten, että mukaan on laskettu ”sisäiset myynnit” eli myynti omiin tarpeisiin. Kantaja ilmoitti 8.10.1993 päivättyyn tietojensaantipyyntöön antamassaan vastauksessa ainoastaan myynnistä muille kartonkialalla saadun liikevaihdon (eli 63,86 miljoonaa Saksan markkaa (DEM) vuonna 1991) sen vuoksi, että tämä on ainoa liikevaihto kauppaoikeudellisessa mielessä. Tästä vastauksesta huolimatta komissio vaati, että sille ilmoitetaan yksinomaan taiverasioita valmistaville kantajan omille tehtaille tarkoitettujen sisäisten toimitusten arvo (niiden arvo oli 14,1 miljoonaa DEM vuonna 1991).

- 112 Kantaja väittää, että sisäisten toimitusten huomioon ottaminen sakon määrää vahvistettaessa on ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan ja asetuksen N:o 17 15 artiklan kanssa.
- 113 Sisäiset toimitukset eivät nimittäin ole osa ulkoista liikevaihtoa, eikä niitä pidä siten ottaa huomioon. Sisäisistä toimituksista saatu liikevaihto syntyy vasta silloin, kun kantajan tehtaissa valmistetut taiverasiat toimitetaan muille, jolloin tämä liikevaihto tulee näkyviin kokonaisliikevaihdossa.
- 114 Vastauksena väitteeseen, jonka mukaan kantaja on hyötynyt kartongin hintojen korotuksista, kantaja lisää, ettei komissio ole tutkinut, ovatko kyseiset konsernin sisäiset tulot merkityksellisiä kilpailulainsäädännön kannalta. Se, että yritys käyttää omiin tarpeisiinsa valmistamia tuotteita, tai se, että palveluja käyttävät yritysten oikeudellisesti epäitsenäiset osat (yritykset, tehtaot, yksiköt, myyntitoimistot ym.), joilla ei ole omaa oikeudellista ja taloudellista päätöksentekovaltaa, ei kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan, siitä riippumatta, miten näitä toimenpiteitä kirjanpidollisesti käsitellään. Kantaja päättelee tästä, että kartongin toimittamisella sen omille taiverasioita valmistaville tehtaille niiden omiin tarpeisiin ei ole tässä asiassa merkitystä ja että sitä ei näin ollen pidä ottaa huomioon.
- 115 Kantajan mukaan ulkoisten ja sisäisten toimitusten välillä tehtävä ero vastaa yrityskeskittymiä koskevalla oikeudenalalla hyvin vakiintunutta komission päätöskäytäntöä (23 päivänä syyskuuta 1991 asiassa Mannesmann/Boge [IV/M.134] tehdyn komission päätöksen 19 kohta ja yrityskeskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille soveltuvaksi 30 päivänä syyskuuta 1992 tehty komission päätös 93/9/ETY [asia N:o IV/M.214 — Du Pont/ICI; EYVL 1993 L 7, s. 13, 31 perustelukappale]), eikä komissio voi poiketa käytännöstään perustamissopimuksen 85 artiklaa tai asetuksen N:o 17 15 artiklaa sovellettaessa. Lisäksi yrityskeskittymien valvonnasta 21 päivänä joulukuuta 1989 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4064/89 (EYVL L 395, s. 1, jäljempänä asetus N:o 4064/89) 5 artiklan 1 kohdan toisesta virkkeestä ja 5 kohdan a alakohdasta ilmenee, ettei sisäisiä tuloja oteta huomioon liikevaihtoa laskettaessa.

- 116 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien on kantajan mielestä vahvistanut tällaisen erottelun epäsuorasti asiassa T-77/92, Parker Pen vastaan komissio, 14.7.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. II-549) katsoessaan, että sakon suuruutta määrittäessä huomioon otettavaa liikevaihtoa määriteltäessä huomioon voidaan ottaa sekä yrityksen kokonaisliikevaihto että liikevaihto, joka on kertynyt niistä tuotteista, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu. Tässä tuomiossa tarkoitettiin yksinomaan ulkoista liikevaihtoa.
- 117 Komissio toteaa kantajan myyneen päätöksessä tarkoitetuista tuotteista valmistetuja taiverasioita. Kantaja on siten saanut lainvastaista kilpailuetua, sillä se ei voi vakavasti väittää laskuttaneensa konsernin sisäisistä liiketoimista kartellin laskutamia liian korkeita hintoja. Näin ollen kantaja on saanut tavalla tai toisella hyötyä niiden tuotteiden myynnistä, jotka olivat salaisessa yhteistyössä tehtyjen sopimusten kohteena. Tämän vuoksi ei ole perusteltua olla ottamatta huomioon niin kutsuttua ”sisäistä” liikevaihtoa. Kantajan näkökannan hyväksyminen johtaisi siihen, että integraatteina toimivia tuottajia suosittaisiin perusteettomasti.
- 118 Komission mukaan on lisäksi virheellistä väittää, ettei kyseisistä kartonkituotteista ole saatu liikevaihtoa, sillä ne on käytetty markkinoille saatettujen taiverasioiden valmistamiseen.
- 119 Komissio kiistää kantajan perustelut, joiden mukaan kartongin toimittaminen jalostusta varten kantajan tehtäisiin olisi omaa käyttöä, joka ei kuulu perustamis-sopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan. Viittaus komission käytäntöön yrityskeskittymien valvonnan alalla on perusteeton, sillä laskettaessa asetuksen N:o 4064/89 1 ja 5 artiklan perusteella yrityskeskittymien liikevaihtoa kyse on sen määrittämisestä, onko kyseessä olevilla yrityksillä niin suuret taloudelliset voimavarat, jotta yrityskeskittymien valvontaa koskevan yhteisön mekanismin käyttö on perusteltua.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 120 On kiistatonta, että sakot, joiden perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, on määrätty sen mukaan, onko yritysten katsottu olleen kartellin "johtajia" vai sen "rivijäseniä". Komissio on katsonut kantajan kuuluneen jälkimmäiseen yritysten ryhmään.
- 121 Esitetyistä asiakirjoista ilmenee, että se summa, jonka perusteella kantajalle on määrätty sakko, koostuu yhtäältä kartongin myynnistä muille saadusta liikevaihdosta ja toisaalta arvosta, joka muodostuu sisäisistä kartongintoimituksista taiverasioita valmistaville tehtaille, jotka kuuluvat kantajalle ja jotka eivät ole kantajasta erillisiä oikeushenkilöitä.
- 122 On syytä myöntää, että komissio on ottanut perustellusti huomioon tällaisen yhdistetyn liikevaihdon sakon suuruutta määrätessään.
- 123 On todettava, että yhtiön sisäisten toimitusten arvon huomioon ottamista sakon suuruutta määrittäessä ei missään säännöksessä tai määräyksessä kielletä.
- 124 Asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään 1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta.

- 125 Yli 1 000 000 ecun suuruisen sakon yläraja määritellään viittaamalla nimenomaisesti yrityksen liikevaihtoon. Kuten yhteisöjen tuomioistuimien on todennut, tämän rajan tarkoituksena on estää se, että sakot olisivat suhteettomia suhteessa yrityksen kokoon, ja koska ainoastaan kokonaisliikevaihdon avulla on todella mahdollista saada likimääräistä tietoa yrityksen koosta, tämä prosenttiluku on ymmärrettävä siten, että sillä viitataan kokonaisliikevaihtoon (em. asia *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomion 118 ja 119 kohta).
- 126 Kun komissio on määrännyt päätöksen 3 artiklassa tarkoitettujen yritysten sakon suuruuden ainoastaan sen liikevaihdon perusteella, joka on saatu niiden tuotteiden myynnistä, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu, se on käyttänyt laskutoimituksensa perustana sitä yritysten kokonaisliikevaihdon osaa, joka parhaiten kuvastaa kartellista saatua hyötyä.
- 127 Kantajan perusteluja, joiden mukaan se ei ole saanut kartellista lainkaan hyötyä, koska se on toimittanut kartonkinsa omille tehtailleen, ei voida hyväksyä. Kantaja ei nimittäin ole toimittanut pienintäkään todistetta näiden sisäisten toimitusten arvosta huolimatta komission vastineeseen sisältyneestä väitteestä, jonka mukaan lainvastaisesti sovitut kartongin hinnankorotukset eivät ole vaikuttaneet näihin toimituksiin. Siispä on katsottava, että taiverasioita valmistavat kantajan tehtaat eli kantaja itse on saanut kartellista hyötyä käyttäessään raaka-aineena itse tuottaensa kartonkia. Kantajan ei ole tarvinnut kärsiä yhteistoiminnassa sovitusta hinnankorotuksista aiheutuneesta kustannusten kasvusta, toisin kuin kilpailevien kartonginjalostajien.
- 128 Se, että *Europa Cartonin* sisäisten kartongintoimitusten arvoa ei otettaisi huomioon, merkitsisi väistämättä vertikaalisesti integroitujen yhtiöiden perusteetonta suosimista. Kartellista saatua hyötyä ei tässä tilanteessa voitaisi ottaa huomioon, ja kyseinen yritys vältyisi seuraamukselta, joka on oikeassa suhteessa sen asemaan niiden tuotteiden markkinoilla, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu.

- 129 Koska tässä asiassa ei ole kyse perustamissopimuksen 85 artiklan aineellisesta soveltamisalasta, kantajan esittämä analogia (ks. edellä 114 kohta) konsernin sisäisten sopimusten kohtelun kanssa on perusteeton.
- 130 Kantajan yrityskeskittymiin sovellettavia säännöksiä koskevat perustelut eivät myöskään ole tässä asiassa merkityksellisiä. Tältä osin riittää, kun todetaan, että yrityskeskittymien osalta mahdollisten ”sisäisten myyntien” eliminointi, josta säädetään asetuksen N:o 4064/89 5 artiklan tietyissä säännöksissä, yritysten kokonaisliikevaihtoa laskettaessa selittyy sillä, että tällaisten liiketoimien huomioon ottaminen aiheuttaisi sen, että sama liikevaihto otettaisiin huomioon kahdesti. Tässä asiassa kantajan sakon suuruutta määrättäessä ei ole kuitenkaan otettu huomioon taiverasioiden myynnistä saatua liikevaihtoa.
- 131 Edellä esitetyn perusteella kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee sellaisten lieventävien asianhaarojen olemassaoloa, jotka liittyvät siihen, että yhdenmukaistetut toimenpiteet ovat vaikuttaneet kantajaan sen ollessa kartongin ostajana

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 132 Kantajan mukaan komissio on jättänyt ottamatta huomioon sen, että kantaja on suurin kartonkia taiverasioiksi jalostava yritys Saksassa ja että tämän jalostustoiminnan taloudellinen arvo on kolme kertaa sen kartonkitehtaan toiminnan arvoa suurempi. Kartongin hinnankorotuksilla on siten ollut epäsuotuisia taloudellisia vaikutuksia, sillä ne ovat korottaneet taiverasioita valmistavien tehtaiden omakustannushintoja.

- 133 Kantajan mukaan tämä sen väite olisi pitänyt hyväksyä erityisesti, koska taiverasiaalalla kustannusten kasvua ei kyetty vyöryttämään ostajien maksettavaksi. Hinnan-
korotukset olivat siten kartonginjalostajien ja muun muassa kantajan rasite, minkä
BPIF:n valitus todistaa.
- 134 Sitä komission väitettä ei pidä hyväksyä, jonka mukaan kantajalle ei olisi aiheutu-
nut kielteisiä vaikutuksia, koska se on toimittanut kartonkia edullisin hinnoin
omille jalostusta harjoittaville tehtaille. Tällainen päättely on taloudelliselta kan-
nalta keinotekoista, sillä integraatissa se, mikä kirjanpidollisesta näkökulmasta kat-
soen luovutetaan yrityksen yhdeltä osalta toiselle, on lopulta ”ansaittava takaisin”
markkinoilta, jos yrityksen tavoitteena on kannattavuus. Komissio on lisäksi jättä-
nyt huomiotta sen, että kantajan kartonkitehtaat ovat kattaneet jalostusta harjoit-
tavien kantajan tehtaiden kartonkitarpeesta vain noin 20 prosenttia. Komissio ei
toisin sanoen ole ottanut huomioon ulkomailta tapahtuneita hankintoja, joista kui-
tenkin on laskutettu kartellihinta.
- 135 Kantaja vetoaa väitteidensä tueksi komission päätöksiin, joissa on sen mukaan
myönnetty, että taloudellisten seurausten merkittävyys ja muun muassa se, että yri-
tys on toiminut painostuksen alaisena oman tahtonsa tai omien taloudellisten etu-
jensa vastaisesti, voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sen osuutta kilpailusääntöjen
rikkomisessa. Kantaja perustaa väitteensä myös edellä mainitussa asiassa Parker
Pen vastaan komissio annettuun tuomioon, josta ilmenee, että komissio on mää-
rännyt 40 000 ecun suuruisen sakon asianomaiselle jälleenmyyjälle ja 700 000 ecun
suuruisen sakon tavarantoimittajalle.
- 136 Komissio katsoo, että tämä kanneperuste on hylättävä.
- 137 Komission mukaan ei ole mitään syytä uskoa, että kantaja olisi perinyt itseltään
taivekartongista kartellin keinotekoisesti vahvistamia hintoja ja että kantajalle olisi
taiverasioiden muiden valmistajien tapaan aiheutunut tämän vuoksi hinnankoro-

tuksista johtuvia taloudellisia seurauksia. Kantaja ei ole myöskään näyttänyt toteen maksaneensa kartellissa sovittuja hintoja muiden tuottajien sen jalostusta harjoittaviin tehtaisiin toimittamasta kartongista.

- 138 Esitettyihin asiakirjoihin sisältyvät seikat huomioon ottaen kantaja ei komission mukaan voi myöskään väittää toimineensa yhteistyökumppaneidensa painostuksen alaisena oman tahtonsa tai omien taloudellisten etujensa vastaisesti.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 139 Kuten edellä on jo todettu, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).
- 140 Kantaja ei kiistä, että se on osallistunut päätöksen 1 artiklassa todettuun salaiseen hintayhteistyöhön.
- 141 Se, että salaiseen hintayhteistyöhön kilpailijoidensa kanssa osallistunut yritys on toiminut vastoin omia taloudellisia etujaan, ja se, että yritys on tämän vuoksi kärsinyt tämän salaisen yhteistyön vaikutuksista, ei ole välttämättä seikka, joka olisi otettava huomioon lieventävänä asianhaarana sakon suuruutta määrittäessä. Yrityksen, joka jatkaa hintayhteistyötä kilpailijoidensa kanssa sille aiheutuneeksi väitetystä vahingosta huolimatta, ei voida katsoa syyllistyneen vähemmän vakavaan kilpailusääntöjen rikkomiseen kuin muiden salaisessa yhteistyössä mukana olleiden yritysten.

- 142 Asia voi mahdollisesti olla toisin, jos tällainen yritys näyttää toimineensa lainvastaisesti pakon alaisena. Kantaja ei ole tässä asiassa kuitenkaan edes väittänyt, että se olisi pakotettu tekemään hintayhteistyötä kilpailijoidensa kanssa.
- 143 Kantaja ei ole myöskään näyttänyt toteen, ettei se olisi hyötynyt yhdenmukaistetuista hinnankorotuksista siltä osin, kuin sen oma kartonkitehdas on toimittanut kartonkia sen omille taiverasioita valmistaville tehtaille.
- 144 Siltä osin kuin on kyse kilpailevien kartonginvalmistajien toimituksista taiverasioita valmistaville kantajan tehtaille, kantaja toteaa vain kärsineensä taloudellista vahinkoa siitä, että kartongin myynnistä sille laskutettiin lainvastaisesti sovittuja hintoja, mutta se ei esitä tästä minkäänlaista näyttöä.
- 145 Näin ollen komissio ei ole tehnyt oikeudellista virhettä. Kanneperuste on siten hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee sitä, ettei kartellin peittäily, jota komissio on väittänyt tehdyn, ole raskauttava asianhaara

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 146 Kantaja toteaa komission katsoen yhtäältä, että salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista (päätoksen 168 perustelukappaleen ensimmäinen luettelukohta), ja toisaalta, että salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (168 perustelukappaleen

kuudes luetelmakohta). Nämä peittely-yritykset, joita komissio on väittänyt tehdyn, olivat komission mielestä eräs rikkomisen vakavimmista piirteistä (167 perustelukappale). Kantajan mukaan komissio on näin ollen sakkojen yleistä tasoa määrittäessään pitänyt peittelyä erityisen vakavana kilpailusääntöjen rikkomisen piirteenä itse rikkomisen vakavuuden lisäksi. Yksi ja sama seikka on siten otettu huomioon kahteen kertaan.

- 147 Kantajaa vastaan ei voida vedota siihenkään, ettei se ole toteuttanut kilpailusääntöjen rikkomiset muodostavia toimia avoimesti. Tällaiset toimet, joilla kilpailua vakavasti rajoitetaan ja joista seuraamuksena voidaan määrätä sakkoja, on jo luonteensa puolesta peitettävä.
- 148 Komissio myöntää, ettei kartellissa päätettyjä kilpailunrajoituksia yleensä toteuteta päivänvalossa. Se katsoo kuitenkin, että tämäntyyppiseen tahalliseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ei välttämättä liity tässä asian todetun kaltaista salaamiskäytäntöä. Komissio perustaa väitteensä kuulemistilaisuuden pöytäkirjaan (s. 46, josta ilmenee, että jäsenet olivat saaneet ohjeet olla tekemättä muistiinpanoja kokouksissa) ja päätöksen 73 perustelukappaleeseen.
- 149 Komissio kiistää arvioineensa peittelytoimia muusta toiminnasta erillään ja toteaa näiden toimien olleen vain eräs rikkomisen vakavuutta arvioitaessa huomioon otetuista osatekijöistä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 150 Päätöksen 167 perustelukappaleen kolmannen kohdan sanamuodon mukaan "[e]räs rikkomisen vakavimmista piirteistä on se, että yritykset ovat sitä peitelläkseen menneet jopa niin pitkälle, että ne suunnittelivat etukäteen sen, minä päivänä

ja missä järjestyksessä tärkeimmät tuottajat ilmoittavat uusista hinnankorotuksista”. Päätöksessä todetaan lisäksi, että ”tuottajat olisivat tämän huolellisesti suunnitellun hämäyksen johdosta voineet väittää, että yhdenmukaisten, säännöllisten ja koko alan laajuisten hinnankorotusten sarja johtui ’käyttäytymisestä oligopolitalanteessa’” (päätöksen 73 perustelukappaleen kolmas kohta). Päätöksen 168 perustelukappaleen kuudennen luetelmakohtaan mukaan komissio on määrittänyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon sen, että ”salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain ’toisten seurailua’, jne.)”.

- 151 Kantaja ei kiistä komission väitettä, jonka mukaan yritykset suunnittelivat hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden lähettämisaikakohdat ja -järjestyksen. Siitä komission päätelmästä, jonka mukaan hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoituksen ja järjestyksen suunnittelulla pyrittiin peittelemään hintoja koskenutta yhteistoimintaa, kantaja ei ole esittänyt mitään sellaista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin todeta, että hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitusta ja järjestystä koskeneella yhteistoiminnalla olisi ollut jokin muu kuin komission toteama tarkoitus.
- 152 Sitä, ettei PWG:n ja JMC:n kokouksista ole virallisia pöytäkirjoja eikä käytännöllisesti katsoen lainkaan sisäisiä muistioita, on näiden kokousten lukumäärä, jakautuminen pitkälle aikavälille ja niissä käytyjen keskustelujen luonne huomioon ottaen pidettävä riittävänä näyttönä siitä, että komission väite, jonka mukaan osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja, pitää paikkansa.
- 153 Edellä olevasta ilmenee, että näiden toimielinten kokouksiin osallistuneet yritykset eivät pelkästään tienneet toimintansa lainvastaisuudesta, vaan ne myös ryhtyivät toimenpiteisiin salaisen yhteistyön peittämiseksi. Komissio on näin ollen aiheelli-

sesti pitänyt näitä toimenpiteitä raskauttavina asianhaaroina kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan.

154 Tämä kanneperuste on siis hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu määrättäessä sakkoja eri kartonginvalmistajille

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

155 Kantaja väittää, että päätöksen 3 artiklassa loukataan yhdenvertaisuusperiaatetta kyseessä olevien eri kartongintuottajien sakkojen suuruudessa (em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 173 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Itselleen määrätyn sakon suuruutta eräälle toiselle PWG:n kokouksiin osallistuneelle yritykselle, jonka kapasiteetti on kaksi kertaa kantajan kapasiteetin suuruinen, määrätyn sakon suuruuteen verratessaan kantaja toteaa eron olevan vain miljoona ecua. Kantaja toteaa myös, että sille ja Storalle määrättyt sakot eivät Storan komission kanssa tekemästä yhteistyöstä huolimatta ole linjassa toistensa kanssa, kun asiassa huomioitavat osatekijät eli Storan osuus ja valta markkinoilla otetaan huomioon.

156 Kantajan mukaan komission tekemä ero kartellin johtajien ja muiden yritysten välille on joka tapauksessa liian yleinen, ja yksinomaan ”seurailijoina” toimineiden yritysten osuutta ei ole arvioitu oikein.

157 Komissio toteaa tehneensä kahdella tavalla eron yritysten välille eli yhtäältä kartellin johtajina toimineiden ja muiden yritysten välille ja toisaalta komission kanssa

yhteistyötä tehneiden ja muiden yritysten välille (päätöksen 170—172 perustelukappale). Näin ollen kaikki sakkojen suuruudessa ilmenevät erot selittyvät näiden tekijöiden ja kunkin yrityksen osalta huomioon otetun liikevaihdon yhteisvaikutuksella, ja tällöin kyse ei ole yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisesta. Komissio toteaa Storan osalta, että tämän yrityksen tekemästä yhteistyöstä huolimatta sille määrätty sakko on lähes kuusi kertaa kantajalle määrättyä sakkoa suurempi.

- 158 Komissio katsoo vielä, että se on arvioinut oikein kaikkien yritysten osuuden kartellissa ja niiden osallistumisen siihen ja ettei kantajan esittämä ”seurailijoiden” käsite ole tässä asiassa merkityksellinen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 159 Kuten edellä jo todettiin, yrityksille on määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta sen mukaan, onko yrityksen katsottu olleen kartellin ”johtaja” vai muu. On myös kiistatonta, että Renan ja Storan sakkoa on niiden komission kanssa alusta asti tekemän aktiivisen yhteistyön johdosta alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten, muun muassa kantajan, sakkoja on alennettu yhdellä kolmasosalla, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat (ks. päätöksen 171 ja 172 perustelukappale).

- 160 Kantajalle määrätty sakko on edellä mainittujen arviointiperusteiden mukaisesti siten 7,5 prosenttia komission huomioon ottamasta liikevaihdosta, ja sitä on alennettu yhdellä kolmasosalla, koska kantaja ei ole väitetiedoksiantoon antamassaan

vastauksessa kiistänyt niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission sitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

- 161 Komission toimittamasta taulukosta, johon sisältyy kunkin yrityskohtaisen sakon määrän vahvistamiseen liittyviä tietoja, ilmenee, että sakot on määrätty ottaen edellä mainittujen arviointiperusteiden lisäksi huomioon kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto kunkin yrityksen osalta. Näin ollen käytettyjä yleisiä perusprosentteja eli 7,5 tai 9 prosenttia tapauksen mukaan, on sovellettu suhteutettuna suoraan sen ajan pituuteen, jona asianomainen yritys rikkoi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.
- 162 Koska kunkin sakon määrän perustana on siten yhdistelmä asianomaisen yrityksen omaan tilanteeseen liittyvistä tekijöistä, kantajan väite, joka perustuu sille määrätyn sakon määrän absoluuttisen arvon vertaamiseen muille yrityksille, joille päätös on myös osoitettu, määrätyn sakon määrän absoluuttiseen arvoon, on perusteeton.
- 163 Erityisesti kantajan sille itselleen määrätyn sakon määrän ja Storalle määrätyn sakon määrän välillä suorittaman vertailun osalta on syytä korostaa, että viimeksi mainitun yrityksen koko ja taloudellinen valta kartonkialalla on väistämättä otettu huomioon sakon suuruutta määrättäessä, sillä komissio on tätä varten ottanut huomioon kartongin myynnistä saadun liikevaihdon. Päätöksen 3 artiklasta ilmenee tältä osin, että Storalle määrätty sakko on 11 250 000 ecua, vaikka sitä on alennettu kahdella kolmasosalla, ja että kantajalle määrätty sakko, jota on alennettu yhdellä kolmasosalla, on 2 000 000 ecua. Tämä ero selittyy muun muassa kummankin yrityksen koolla ja taloudellisella vallalla sekä komission kanssa tehdyn, huomioon otetun yhteistyön määrällä. Kantajan perustelut ovat siten perusteettomia.

- 164 Sen kysymyksen osalta, otetaanko yrityksille määrätystä perusprosentissa, joka määräytyy sen mukaan, onko yritys ollut kartellin ”johtaja” vai ”rivijäsen”, riittävästi huomioon kunkin yrityksen todellinen osuus kartellissa, on aluksi korostettava, että komissio on katsonut aivan oikein, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten oli kannettava erityinen vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta (päätöksen 170 perustelukappale).
- 165 Komissio on lisäksi arvioinut oikein kartellin ”johtajien” ja sen ”rivijäsenten” osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta käyttäessään perustasona 9:ää ja 7,5:tä prosenttia merkityksellisestä liikevaihdosta laskiessaan näihin kahteen eri ryhmään kuuluville yrityksille määrättäviä sakkoja.
- 166 Näin ollen tämä kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee yhteisissä suullisissa lausumissa käsiteltyjä seikkoja

- 167 Epävirallisessa kokouksessa, joka pidettiin 29.4.1997, päätöksestä kanteen nostaneita yrityksiä pyydettiin harkitsemaan sitä mahdollisuutta, että useat yritykset esittäisivät yhteisiä suullisia lausumia siinä tapauksessa, että asiat yhdistetään suullista käsittelyä varten. Kokouksessa tähdennettiin, että tällaisia yhteisiä suullisia lausumia voivat esittää vain ne kantajat, jotka todella ovat kannekirjelmässään esittäneet kanneperusteita, jotka koskevat niitä aiheita, joista esitetään yhteisiä suullisia lausumia.
- 168 Kantajat ilmoittivat 14.5.1997 niiden kaikkien nimissä lähetetyllä telekopiolla, että ne ovat päättäneet käsitellä yhteisissä suullisissa lausumissa kuutta aihetta ja muun muassa sakkoja koskevia perusteluja.

- 169 Kantaja ei kannekirjelmässään ole esittänyt tätä aihetta koskevaa kanneperustetta tai väitettä. Kantaja on suullisessa käsittelyssä kuitenkin todennut yhtyvänsä kyseiseen yhteiseen suulliseen lausumaan.
- 170 On muistettava, että työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Kantaja ei ole tässä asiassa vedonnut käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin, joiden vuoksi kyseisen uuden kanneperusteen esittäminen olisi perusteltua.
- 171 Näin ollen tätä kanneperustetta, johon kantaja on vedonnut suullisessa käsittelyssä ensimmäistä kertaa, ei voida ottaa tutkittavaksi.
- 172 Kaiken edellä esitetyn perusteella päätöksen 1 artiklan kahdeksas luetelmakohta on kumottava kantajan osalta, ja kanne on hylättävä muilta osin.

Oikeudenkäyntikulut

- 173 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on pääasiallisesti hävinnyt vaatimuksensa ja koska komissio on sitä vaatinut, kantaja on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

**YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)**

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Karttonki) 1 artiklan kahdeksas luetelmakohta kumotaan kantajan osalta.
- 2) Muilta osin kanne hylätään.
- 3) Kantaja veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

kirjaaja

presidentti

II - 922

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat	II - 874
Oikeudenkäytintimenettely	II - 881
Asianosaisten vaatimukset	II - 883
Päätöksen 1 artiklan osittaista kumoamista koskeva vaatimus	II - 883
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 883
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 887
Kantajan osallistuminen seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön	II - 888
Kantajan osallistuminen markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön	II - 894
Sakon alentamista koskeva vaatimus	II - 897
Kanneperuste, joka koskee yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista sakkojen yleisestä tasosta päätettäessä	II - 897
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 897
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 899
Kanneperuste, joka koskee sakon perustan ainakin osittaista puuttumista	II - 903
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 903
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 904
Kanneperuste, joka koskee väärän liikevaihdon huomioon ottamista	II - 906
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 906
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 909
Kanneperuste, joka koskee sellaisten lieventävien asianhaarojen olemassaoloa, jotka liittyvät siihen, että yhdenmukaistetut toimenpiteet ovat vaikuttaneet kantajaan sen ollessa kartongin ostajana	II - 911
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 911
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 913
Kanneperuste, joka koskee sitä, ettei kartellin peittely, jota komissio on väittänyt tehdyn, ole raskauttava asianhaara	II - 914
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 914
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 915
	II - 923

Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu määrättäessä sakkoja eri kartonginvalmistajille	II - 917
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 917
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 918
Kanneperuste, joka koskee yhteisissä suullisissa lausumissa käsiteltyjä seikkoja	II - 920
Oikeudenkäyntikulut	II - 921